ฟ้อนแขบลาน: รูปแบบ บทบาทหน้าที่ และคุณค่าต่อสังคมของการแสดงสร้างสรรค์จากประเพณีชุมชนไทหล่ม[1]

Khab Lan Dance: Forms, Roles and Social Values of Creative Performances from Thai Lom Community Traditions.[2]

จันทร์พิมพ์ มีเปี่ยม[3]

Chanpim Meepiam[4]

Received: 5 พ.ค. 2566
Revised: 8 มิ.ย. 2566
Accepted: 9 มิ.ย. 2566

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาพัฒนาการและรูปแบบของฟ้อนแขบลาน และ 2) ศึกษาบทบาทหน้าที่ของฟ้อนแขบลาน การศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาได้นำข้อมูลที่รวบรวมได้จากการสังเกตแบบมีส่วนรวมและการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้มีความรู้ในเรื่องฟ้อนแขบลานจำนวน 6 คน และนำมาทำการวิเคราะห์ แยกแยะเป็นประเด็นต่าง ๆ โดยใช้การพรรณนาและวิเคราะห์ข้อมูล

[1]บทความนี้เป็นบทความทางวิชาการ สาขาวิชานาฏศิลป์และศิลปะการแสดง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

[2]This article is an academic article, Program in Dancing and Performing Arts, Faculty of Humanities and Social Sciences, Phetchabun Rajabhat University.

[3]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, E-Mail: chanpim_me@pcru.ac.th

[4]Assistant Professor, Faculty of Humanities and Social Sciences, Phetchabun Rajabhat University

ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ภายใต้กรอบแนวคิดในพัฒนาการและรูปแบบของฟ้อนแขบลาน แนวคิดบทบาทหน้าที่ของฟ้อนแขบลานในทางสังคมวิทยาชนบท และแนวคิดทฤษฎีการจัดระเบียบทางสังคมชนบท

ผลการศึกษา พบว่า พัฒนาการและรูปแบบของฟ้อนแขบลานมีการพัฒนาจากอดีตสู่ปัจจุบัน จากการสร้างสรรค์ของชุมชนเอง และการสร้างสรรค์ของภาควิชาการ ทั้งในด้านดนตรีที่มีการพัฒนารูปแบบให้มีความทันสมัยมากขึ้น ด้านการแต่งกายมีการพัฒนาให้เหมาะสมกับชุมชนท้องถิ่นในปัจจุบัน ด้านอุปกรณ์มีการพัฒนาปรับเปลี่ยนให้มีความเหมาะกับปัจจุบัน และด้านท่ารำที่ใช้ประกอบการฟ้อนแขบลานมีความชัดเจน และมีความเป็นมาตรฐานมากขึ้น มีความเหมาะสมกับยุคสมัยในปัจจุบัน ซึ่งเป็นการอนุรักษ์สืบสานในการฟ้อนแขบลานให้คงอยู่คู่ชุมชน และผลการศึกษาบทบาทหน้าที่ของฟ้อนแขบลาน พบว่า การฟ้อนแขบลานในประเพณีชุมชนไทหล่มมีบทบาทหน้าที่ และคุณค่า ในแง่ด้านการให้การศึกษา ด้านเครื่องมือในการรวมตัวของสังคม ด้านการยึดเหนี่ยวจิตใจ ด้านสื่อมวลชนของท้องถิ่น นอกจากนั้น ยังมีคุณค่าต่อสังคมท้องถิ่น และสังคมภายนอก ในด้านสภาพชีวิตความเป็นอยู่ ด้านขนบธรรมเนียมประเพณีไทย และด้านค่านิยม

คำสำคัญ: ฟ้อนแขบลาน, ประเพณีชุมชน, ไทหล่ม

Abstract

The objective of this academic article is to 1) Study the development and form of Khab Lan dance 2) Study roles of Khab Lan dance. In this study, the researchers used data collected through participant observations and in-depth interviews. The informants are knowledgeable about the Bun Bang Fai tradition and Khab Lan dance of 6 Thai Lom people and taken for analysis, separate into different issues by using the data were described and analyzed according to the objectives of the study under the conceptual framework of the development and form of Khab Lan dance, concepts, roles and functions

of Khab Lan dance in rural sociology and the theory of rural social organization.

The result of study found that the development and form of Khab Lan Dance has developed from the past to the present from the creation of the community itself and the creation of the academic department in terms of music that has developed a more modern style, in terms of dress has been developed to suit local communities at present, in terms of equipment has been developed and modified to be suitable for the present, in terms of dance postures used in KhabLan dance are clearer and more standardized suitable for the current era, which is a preservation and continuation of Khab Lan dance for the existence of the community. and results of the study of roles of Khab Lan dance found that the Khab Lan dance in the tradition of the Thai Lom community has a role and value in terms of education , tools for social gathering, mental attachment , local media. In addition , there is also value to local society and external society in terms of living conditions, Thai traditions and values.

Keywords: Khab Lan Dance, Community Tradition, Thai Lom

บทนำ

วัฒนธรรมชุมชน คือ สิ่งที่ดีงามที่เกิดจากการเรียนรู้ รวมถึงการสร้างสรรค์ร่วมกันของคนในชุมชนที่ได้แสวงหาแนวทางการดำเนินชีวิตร่วมกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความเชื่อความศรัทธา ซึ่งสิ่งเหล่านี้พบว่าในประเพณีชุมชนไทหล่มได้มีการยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมานั่นคือ การฟ้อนแขบลาน เป็นการฟ้อนที่มีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นในรูปแบบมุขปาฐะ เป็นการเล่าสืบต่อแบบท่องจำกันมาด้วยปากเปล่าการบอกเล่าต่อ ๆ กันมา ไม่มีการจดบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เป็นการฟ้อน

ในความเชื่อเพื่อขอฝนกับองค์เจ้าพ่อผาแดง ชาวไทหล่มนับถือและศรัทธาในองค์ท่าน โดยเชื่อว่าท่านเป็นผู้ปกปักรักษาคุ้มครองให้ชาวบ้านอยู่ดีกินดี ดังนั้น การฟ้อนจึงมีความหมายถึงเพื่อให้ท่านช่วยดลบันดาลให้ฝนฟ้าตกต้องตามฤดูกาล เมื่อเข้าสู่ฤดูทำไร่ทำนาชาวบ้านจะทำพิธีบวงสรวงดวงวิญญาณเจ้าพ่อผาแดง โดยจะทำพิธีที่ศาลเจ้าพ่อผาแดงของแต่ละหมู่บ้าน ซึ่งจะเรียกชื่อศาลต่างกันไปตามชื่อขององครักษ์ที่คอยปกป้องรักษาเจ้าพ่อผาแดง ในการนี้ ชาวบ้านจะดำเนินการสอบถามถึงเรื่องราวความอุดมสมบูรณ์ของพืชพันธุ์ธัญญาหารในปีนั้น ๆ และจะมีการบวงสรวงเพื่อให้ท่านดลบันดาลให้เกิดฝนตก จากแนวปฏิบัติกลายเป็นรูปแบบพิธีกรรมเฉพาะถิ่นที่สืบทอดกันมา จวบจนทุกวันนี้

การฟ้อนในประเพณีของชาวไทหล่มได้กลายเป็นสิ่งสำคัญสิ่งหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความเชื่อ ความศรัทธา การร่วมแรงร่วมใจ และความรักสามัคคีของในชุมชนที่ต้องการสืบสานประเพณีอันดีงามให้คงอยู่ ซึ่งรูปแบบการฟ้อนมีทั้งความเหมือน และความแตกต่างกันไปตามชุมชนของตน และปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย จนทำให้ทั้งภาคประชาชน และภาควิชาการ ได้เข้ามาพัฒนาสร้างสรรค์ โดยยึดแนวทางรูปแบบท่ารำดั้งเดิมและผสมสานกับองค์ความรู้ใหม่ กลายเป็นรูปแบบที่มีการฟ้อนเกิดขึ้นในปัจจุบัน เป็นแนวทางในการสืบสานวิถีวัฒนธรรมการฟ้อนแขบลานของชาวไทหล่มให้คงอยู่คู่ชุมชน

ฟ้อนแขบลาน: รูปแบบ บทบาทหน้าที่ และคุณค่าต่อสังคมของการแสดงสร้างสรรค์จากประเพณีชุมชนไทหล่ม พบว่า การพัฒนาการและรูปแบบของฟ้อนแขบลานได้พัฒนาตามองค์ประกอบของการแสดงทั้งทางด้านดนตรี ด้านเครื่องแต่งกาย ด้านอุปกรณ์ประกอบการแสดงและด้านท่ารำ มีการพัฒนารูปแบบการฟ้อนแขบลาน ให้เข้ากับสภาพสังคมในปัจจุบันหรือตามยุคสมัยแต่ยังคงยึดรูปแบบดั้งเดิมไว้ เพื่อความเป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่น ในส่วนด้านบทบาทหน้าที่ของฟ้อนแขบลานที่มีต่อชุมชน พบว่า ฟ้อนแขบลานมีบทบาทหน้าที่ด้านการให้การศึกษา ด้านเครื่องมือในการรวมตัวของสังคม ด้านการยึดเหนี่ยวจิตใจ และด้านสื่อมวลชนของท้องถิ่น นอกจากนั้น ยังก่อให้เกิดคุณค่าต่อสังคม ได้แก่ คุณค่าต่อสังคมท้องถิ่นและคุณค่าต่อสังคมภายนอก ในด้านสภาพชีวิตความเป็นอยู่ ด้านขนบธรรมเนียม ประเพณีไทย และด้านค่านิยม

รูปแบบฟ้อนแขบลานการแสดงสร้างสรรค์จากประเพณีชุมชนไทหล่ม

1. ความเป็นมาของการฟ้อนแขบลาน

ฟ้อนแขบลานเกิดจากประเพณีที่มีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อในพิธีกรรม ซึ่งพิธีกรรมเป็นสิ่งที่ชุมชนสังคมมีการประพฤติปฏิบัติกันมาตามแนวคิดตามคติความเชื่อ ที่ได้สืบเนื่องกันมาในประเพณีบุญบั้งไฟของชาวไทหล่มที่เกิดขึ้นจนกลายเป็นประเพณีที่กำหนดไว้ เพื่อให้ชุมชนสังคมได้ยึดถือปฏิบัติและสื่อให้เห็นถึงความรัก ความศรัทธา ความสามัคคี การทำบุญและรวมถึงการทำกิจกรรมรื่นเริงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นร่วมกัน

การฟ้อนแขบลานเป็นการฟ้อนในประเพณีทำบุญหลวงของชาวหล่มสักหรือชาวไทหล่ม สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเพชรบูรณ์ (2542) กล่าวว่า ฟ้อนแขบลานไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่ามีมาตั้งแต่สมัยใด แต่จะมีการฟ้อนร่วมอยู่ในขบวนการทำบุญหลวงหรือบุญบั้งไฟที่จัดขึ้นต้นฤดูฝน สืบเนื่องจากอาชีพหลักส่วนใหญ่ของชาวหล่มสัก ประกอบอาชีพทางด้านการเกษตร และอาศัยลักษณะของดินฟ้าอากาศทางธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ เมื่อเข้าสู่ฤดูทำไร่ทำนาชาวบ้านจะทำพิธีบวงสรวงดวงวิญญาณเจ้าพ่อผาแดง ซึ่งเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวหล่มเคารพนับถือและบูชามาแต่อดีต โดยชาวบ้านจะเลี้ยงปีทำพิธีที่ศาลเจ้าพ่อผาแดง

ประเพณีการฟ้อนแขบลาน เกิดจากความเชื่อความศรัทธาของชาวบ้านที่เชื่อว่าศาลแต่ละหมู่บ้าน มีดวงวิญญาณเจ้าพ่อผาแดงสถิตอยู่ และชื่อที่เรียกศาลนั้นเป็นชื่อขององครักษ์ที่คอยปกป้องรักษาคุ้มครองเจ้าพ่อผาแดง ในการเลี้ยงปีจะมีกวนจ้ำหรือร่างทรงเป็นผู้ประกอบพิธี ซึ่งเป็นบุคคลที่ชาวบ้านเคารพนับถือและเชื่อว่าเป็นผู้ที่สามารถติดต่อกับดวงวิญญาณของเจ้าพ่อผาแดงได้ และชาวบ้านก็จะทำการสอบถามถึงเรื่องราวต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับความอุดมสมบูรณ์ในพืชพรรณธัญญาหารว่า ในปีนี้จะเป็นเช่นไร และหากทำนายว่าปีนี้แห้งแล้ง หรือพืชพรรณธัญญาหารไม่อุดมสมบูรณ์ ชาวบ้านก็จะทำพิธีแห่บั้งไฟถวายแด่เจ้าพ่อผาแดง เพื่อให้ท่านบันดาลให้เกิดฝนตก การแห่บั้งไฟของชาวหล่มสักนั้น จะมีการฟ้อนแขบลานเป็นการฟ้อนรำในขบวนแห่บวงสรวงดวงวิญญาณเจ้าพ่อผาแดง ชาวบ้านจะมาชุมนุมกันที่วัด แล้วทางกวนจ้ำจะ

อัญเชิญดวงวิญญาณเจ้าพ่อผาหล้า เจ้าพ่อสีชมพู เจ้าพ่อขุนด่าน เจ้าพ่อหมื่นด่าน มาประทับร่างกวนจ้ำ ต่อจากนั้น เจ้าพ่อจะนำขบวนแห่บั้งไฟเดินวนรอบพระอุโบสถ 3 รอบ ในขณะที่เดินแห่นั้น จะมีขบวนฟ้อนแขบลานรำตามหลังเจ้าพ่อ วิโรจน์ หุ่นทอง (2566, สัมภาษณ์) กล่าวว่า ในอดีตสันนิษฐานว่าการฟ้อนแขบลานเป็นการแสดงเพื่อความสนุกสนานของเหล่าบรรดาทหารที่ติดตามเจ้าพ่อผาแดงมาในขบวนแห่บั้งไฟ สมัยก่อนจะมีการตีกลองปั้งให้จังหวะเพื่อความเร้าใจ ทำให้เหล่าบรรดาทหารรู้สึกครึกครื้นสนุกสนาน ทำท่าขยับแขนขยับขาให้เข้ากับจังหวะกลอง จากวัฒนธรรมความเชื่ออดีตสืบทอดมาสู่ปัจจุบัน จึงกลายเป็นประเพณีชุมชนของชาวไทหล่มจนถึงปัจจุบัน

2. ความหมายของฟ้อนแขบลาน

ราชบัณฑิตยสถาน (2556) กล่าวว่า ฟ้อน หมายถึง ก. รำของทางภาคเหนือและภาคอีสาน, กราย.

กรมศิลปากร (2549) กล่าวว่า ฟ้อน หมายถึง การแสดงที่มีความสวยงามของลีลาท่ารำ เครื่องแต่งกาย เพลงร้องที่มีรูปแบบตามลักษณะภูมิภาคหรือตามวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือ ซึ่งรวมถึง เซิ้ง ที่เป็นการแสดงภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ชวลิต สุนทรานนท์ (2550) กล่าวว่า ฟ้อน หมายถึง คือศิลปะของการรำที่ประกอบด้วย ผู้แสดงตั้งแต่ 1 คนขึ้นไป ฟ้อนใช้กับการแสดงทางภาคเหนือเป็นหลัก เป็นการแสดงที่มีความสวยงามของลีลาท่ารำที่อ่อนช้อยงดงาม เพลงร้อง และทำนองดนตรีมีความไพเราะ โดยเป็นการแสดงพื้นเมืองที่มีลักษณะการแต่งกาย เพลงร้องและเพลงดนตรีตามภาษาท้องถิ่นหรือตามเชื้อชาติมีปรากฏอยู่ทางภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

รัตนา มณีสิน (2540) กล่าวถึงความหมายของคำว่า ฟ้อน มีลักษณะคล้ายระบำ มีผู้แสดงหลายคน เป็นชุดเป็นหมู่ ร่ายรำทำท่าเหมือน ๆ กัน แต่งกายเหมือนกัน

น้อย ศรีป้อ (2524) กล่าวว่า แขบ เป็นภาษาพื้นเมืองแปลว่า แถบ ส่วนคำว่า ลาน ก็คือใบของต้นลาน เรียกว่า ใบลาน

ราชบัณฑิตยสถาน (2556) กล่าวว่า แถบ หมายถึง ว. สิ่งที่แบนยาว เช่น แถบทอง ผ้าแถบ; ซีก, ด้าน.

ราชบัณฑิตยสถาน (2556) กล่าวว่า ลาน 3 หมายถึง น. ชื่อไม้ต้นหลายชนิดในสกุล *Corypha* วงศ์ Palmae คล้านต้นตาล ออกดอกออกผลครั้งเดียวแล้วตาย ใบใช้จารหนังสือ ทำหมวก เป็นต้น เช่น ชนิด *C. umbraculifera* L. ปลูกตามวัด, ชนิด *C. lecomtei* Becc. ex Lecomte, ขึ้นในป่าดิบ. ว. สีเหลืองนวลอย่างใบลาน เรียกว่า สีลาน

สุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2549) กล่าวว่า ฟ้อนแขบลานเป็นการแสดงฟ้อนหน้าบั้งไฟเพื่อแห่ไปวัด และนำไปจุดที่ภูผาแดงในอุทยานแห่งชาตินำ้หนาวเพื่อขอฝนจากเจ้าพ่อผาแดง

สุมิตร เทพวงศ์ (2535) กล่าวว่า ฟ้อนแถบลานเป็นการฟ้อนในเทศกาลเข้าพรรษางานแห่บุญบ้องไฟเพื่อบวงสรวงเจ้าพ่อผาแดง ซึ่งเชื่อว่าการรำนี้จะทำให้เจ้าพ่อผาแดงเกิดความพอใจแล้วดลบันดาลให้ฝนตกตามฤดูกาล ลักษณะการแต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่เย็บติดด้วยแถบใบลาน

วุฒิชัย ลาจันนนท์ (2566, สัมภาษณ์) กล่าวว่า การฟ้อนแขบลานเป็นการฟ้อนที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ คือ มีการสวมใส่เล็บไม้ไผ่ยาวที่ทำจากไม้ไผ่สานและพันด้วยไหมพรมสีแดงสลับกับสีเหลืองและปลายเล็บจะทำเป็นพู่ด้วยไหมพรมสีแดงหรือสีเหลือง เดิมเชื่อว่าเป็นดาบของทหารเจ้าพ่อผาแดงแต่ต่อมาก็เปลี่ยนมาเป็นใส่เล็บยาวแทน ซึ่งเรียกว่า ซวยมือหรือกวยมือ หรือบ้างก็เชื่อว่าคือ รวงข้าว

ทรวดทรง ยอดคำ (2566, สัมภาษณ์) กล่าวว่า ฟ้อนแขบลานเป็นการฟ้อนแบบเคียนหัวแดง มีการสืบทอดกันมาตั้งแต่ครั้งโบราณ ชาวบ้านมีเชื้อสายลาวในเขตไทหล่มบ้านติ้ว บ้านหวาย บ้านโสก ห้วยไร่ จะฟ้อนในงานทำบุญหลวงหรือบุญบั้งไฟเพื่อขอฝน ในพิธีกรรมนี้จะมีการจุดบั้งไฟถวายเจ้าพ่อผาแดงซึ่งเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบ้านนับถือเพื่อให้เจ้าพ่อดลบันดาลให้ฝนฟ้าตกต้องตามฤดูกาล โดยจะจัดขึ้นในช่วงระยะเดือน 5 หรือเดือน 6 ของทุก ๆ ปี

จิรวัฒน์ รัตนเทพบัญชากุล (2566, สัมภาษณ์) กล่าวว่า การฟ้อนแขบลานก็จะเป็นลักษณะการฟ้อนครึกครื้นสนุกสนาน คล้ายกับการเซิ้งบั้งไฟของทางภาคอีสาน แต่จะมีท่าการฟ้อนที่มีเอกลักษณ์แตกต่างออกไป ดนตรีจะประกอบด้วยกลองปั้งหรือกลองใบใหญ่ ฆ้อง ฉาบ กรับ ฉิ่ง และอาจมีการเป่าแคนเพื่อเพิ่มความไพเราะก็ได้

วิโรจน์ หุ่นทอง (2566, สัมภาษณ์) กล่าวว่า ฟ้อนแขบลาน หรือฟ้อนแถบลาน คือ การฟ้อนรำที่สืบทอดกันมาตั้งแต่โบราณกาลจนถึงปัจจุบัน เป็นชาวบ้านที่มีเชื้อสายไทลาวในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งอดีตเป็นการฟ้อนรำประกอบการขับกาพย์เซิ้ง เพื่อประกอบในพิธีการทำบุญหลวงหรือบุญบั้งไฟ เพื่อขอให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล

บุญส่ง ไตรวิทย์เมธี (2566, สัมภาษณ์) กล่าวว่า การฟ้อนแถบลาน เป็นการฟ้อนของชาวไทหล่มเพื่อขอฝนให้ฝนตกตามฤดูกาล และจะมีการไหว้ศาลแต่ละหมู่บ้านที่เชื่อว่ามีดวงวิญญาณเจ้าพ่อผาแดงสถิตอยู่ แต่ชื่อที่เรียกศาลแต่ละศาลนั้น จะเป็นชื่อขององครักษ์ที่คอยปกป้องรักษาคุ้มครององค์เจ้าพ่อผาแดง

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ฟ้อนแขบลาน หมายถึง การฟ้อนเพื่อบวงสรวงดวงวิญญาณเจ้าพ่อผาแดง ในงานประเพณีบุญบั้งไฟของชาวหล่มสัก หรือชาวไทหล่ม มีการนำใบลานมาจัดทำเป็นแถบแต่งเป็นลวดลายประดับลงบนเสื้อที่ใช้ในฟ้อนแขบลานหรือที่ชาวบ้านเรียกอีกชื่อว่า ฟ้อนเสื้อแขบลาน

3. ความสำคัญของใบลานต่อการฟ้อนแขบลานชาวไทยหล่ม

ในอดีตต้นลานหรือใบลานมีความสำคัญต่อชาวไทหล่มมาแต่อดีต บุษบา มีเดช และมณฑา วงศา (2533) กล่าวว่า จากหนังสือนิทานประวัติศาสตร์โบราณ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรงนิพนธ์ตอนไปเมืองเพชรบูรณ์ กล่าวถึงต้นลานในเมืองเพชรบูรณ์ว่า ระหว่างเพชรบูรณ์กับหล่มสักมีต้นลานขึ้นอยู่จำนวนมาก ความสูงใหญ่ของต้นลานใบยาวราว 60 ศอก (30 เมตร) มีอายุนับตั้งแต่ 100 ปีขึ้นไป มีผู้รู้บางท่านกล่าวว่าต้นลานมีอายุถึง 150 ปี และเพชรบูรณ์เป็นพื้นที่ที่มีต้นลานมากและใบลานที่นำมาจารึกเป็นคัมภีร์พระธรรมก็ว่านำไปจากเมืองเพชรบูรณ์ จิรวัฒน์ รัตนเทพบัญชากุล (2566, สัมภาษณ์) กล่าวว่า ใบลานมีประโยชน์หลายอย่าง อาทิ ใช้เป็นวัสดุในการมุงหลังคาหรือทำผนังฝาบ้าน บางแห่งใช้ใบลานเผาไฟ เพื่อเป็นยาดับพิษอักเสบฟกช้ำบวมที่เรียกว่า ยามหานิล มีการนำใบลานมาสานเป็นหมวก งอบ พัด กระเป๋า เสื่อ หรือภาชนะต่าง ๆ ที่ใช้ในครัวเรือน นำมาทำเป็นเครื่องประดับตกแต่ง เช่น โมบายรูปสัตว์หรือปลาตะเพียน

จากที่ในอดีตมีต้นตาลมากประกอบกับชาวบ้านนึกถึงวิถีชีวิตที่มีความอุดมสมบูรณ์ ดังนั้น การสร้างสรรค์ความคิดที่นำในลานมาตกแต่งเป็นลวกลายลงบนพื้นผ้า จึงกลายเป็นวัฒนธรรมอันงดงามที่เกิดจากความต้องการความอุดมสมบูรณ์ในการดำรงชีวิตจากธรรมชาติ ซึ่งใบลานที่นำมาทำเป็นลวดลายลงบนผืนผ้านั้นมีลักษณะเป็นลายเรขาคณิต เช่น สี่เหลี่ยมผืนผ้า สี่เหลี่ยมจัตุรัส สามเหลี่ยม เป็นต้น เป็นการสื่อถึงแปลงนา หรือผืนนาบ่งบอกถึงความอุดมสมบูรณ์ในผืนแผ่นดิน ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว ซึ่งเป็นการนำเอาธรรมชาติที่มีอยู่มารังสรรค์ให้เกิดความสวยงามพร้อมไปกับความเชื่อความคาดหวังของชาวบ้านและมีการสืบสานจวบจนทุกวันนี้ จนกลายเป็นเอกลักษณ์ความงดงามทางความคิดของชุมชนท้องถิ่นไทหล่ม

4. พัฒนาการฟ้อนแขบลานในประเพณีบั้งไฟชาวไทหล่ม

การฟ้อนแขบลานในอดีตเป็นการฟ้อนที่จัดกันในชุมชนก่อน แล้วต่อมาจะพากันไปทำพิธีบวงสรวงดวงวิญญาณเจ้าพ่อผาแดง ช่วงเดือน 5 หรือเดือน 6 ของทุกปี ซึ่งชาวบ้านจะประกอบพิธีถวายบั้งไฟแด่องค์เจ้าพ่อผาแดงที่บริเวณภูผาแดง ณ ศาลเจ้าพ่อผาแดง ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ (วิโรจน์ หุ่นทอง, 2566, สัมภาษณ์) กล่าวว่า ชาวบ้านจะจัดเตรียมของไหว้เพื่อนำไปถวายแด่องค์เจ้าพ่อผาแดง ได้แก่ ข้าวเหนียว เหล้าขาว ซึ่งตามจำนวนของหมู่บ้านที่ไปไหว้ทำพิธี ดอกไม้ อาหารคาวหวาน พานขันธ์ 5 ขันธ์ 8 และนิมนต์พระสงฆ์จำนวน 10 รูป เพื่อสวดมงคลถวายแด่องค์เจ้าพ่อผาแดงและถวายภัตตาหารเพลแด่พระสงฆ์ ในระหว่างถวายภัตตาหารเพลนั้น จะนำสิ่งของที่เตรียมไว้มาถวายที่ศาลเจ้าพ่อผาแดง เมื่อพระสงฆ์ฉันเพลเสร็จก็จะนำชาวบ้านเดินขบวนแห่รอบศาลเจ้าพ่อจำนวน 3 รอบ เมื่อเดินครบ 3 รอบแล้ว ชาวบ้านก็จะพากันไปจุดบั้งไฟที่เตรียมมาเพื่อถวาย ในส่วนขบวนแห่จะประกอบไปด้วย

1. บั้งไฟ เป็นบั้งไฟที่ชาวบ้านแต่ละหมู่บ้านได้สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อนำมาถวายแด่เจ้าพ่อผาแดง

2. การฟ้อนแขบลาน ประกอบด้วย

2.1 ดนตรี ได้แก่ กลองปั้ง ฆ้องและฉาบ เพื่อใช้บรรเลงประกอบขบวนการแห่ ปัจจุบันมีการเพิ่มเครื่องประกอบจังหวะแล้วมีแคนเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานเป็นตัวดำเนินทำนอง นอกจากนั้น ยังมีการใช้ดนตรีตามยุคสมัย เช่น วงพิณแคน

2.2 นางรำฟ้อนเสื้อแขบลาน ในอดีตเป็นผู้ชายรำแต่ในปัจจุบันนิยมเป็นผู้หญิงรำ

อดีตจะมีบทร้องเชิ้งกาพย์ประกอบโดยบทร้องจะผูกถ้อยคำให้มีเสียงคล้องจองกันเพื่อให้เกิดความไพเราะ ความหมายของคำที่นำมาเป็นบทร้องส่วนใหญ่จะเป็นลักษณะชวนตลกสนุกสนาน บุษบา มีเดช และมณฑา วงศา (2533) ได้กล่าวถึงบทตัวอย่างบทร้องเชิ้งกาพย์ที่ใช้ประกอบพิธีแห่บั้งไฟในอดีต เช่น

(สร้อย) โอ...เฮ้า...โอ้...เฮา...โอ้...เฮา...โอ (ซ้ำ)

“แม่โส้นเอยลูกเขยมาแล้ว แม่โส้นแก้วไปลี้อยู่ไส
อยู่เฮียนไผตาใสม่องก้อง เปิดหน้าต่างให้เจ้าออกมาดู
เปิดปักตูให้เจ้าออกมาเบิ่ง มาเบิ่งแล้วแม่นลูกหรือหลาน
คันแม่นหลานขอทานเหล้าแด่ ขอเหล้าเถือนำเจ้าจักโถ
ขอเหล้าโถนำเจ้าจักถ้วย หวานจ้อยจ้อยใส่ปากหลานชาย
เอามายายหลานชายให้มันขู่ คันบ่ขู่ตัวข่อยบ่หนี
ตายเป็นผีซินำมาหลอก ออกจากบ้านซิหว่านดินนำ
ตายเป็นตุ่นซิมาเจาะเครือพลู ตายเป็นหนูซิมาเจาะเครือหูก
ตายเป็นลูกซิมาจ่องกันนม .....”

5. ที่มาของการแสดงสร้างสรรค์ฟ้อนแขบลาน

วุฒิชัย ลาจันนนท์ (2566, สัมภาษณ์) กล่าวว่า ฟ้อนแขบลานเป็นการฟ้อนเพื่อบวงสรวงดวงวิญญาณเจ้าพ่อผาแดงแล้ว จะมีการสอบถามนางเทียมหรือร่างทรงถึงเรื่องราวต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับความอุดมสมบูรณ์ สิ่งที่จะเกิดขึ้นกับธรรมชาติหรือพืชพรรณธัญญาหารในปีนี้ว่า จะเป็นเช่นไรจะอุดมสมบูรณ์หรือไม่ หากไม่อุดมสมบูรณ์ก็จะมีพิธีแห่บั้งไฟถวาย เพื่อเจ้าพ่อผาแดงให้ท่านช่วยดลบันดาล

ให้ฝนตกตามฤดูกาล การฟ้อนแขบลานในประเพณีแห่บั้งไฟ จึงทำให้ในปี พ.ศ. 2533 ภาควิชาเอกนาฏศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูเพชรบูรณ์ ทำการศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำองค์ความรู้มาสร้างสรรค์เป็นการแสดงชุดฟ้อนแขบลาน โดยมีอาจารย์ช่วงวิทย์ เทียนศรี อาจารย์ภาควิชาเอกดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูเพชรบูรณ์ ผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรี ได้ประพันธ์ทำนองเพลงฟ้อนแขบลานขึ้น โดยนำเครื่องดนตรีแบบดั้งเดิมของฟ้อนแขบลาน รวมถึงนำเครื่องดนตรีไทยและดนตรีพื้นบ้านอีสานมาผสมผสานเข้าด้วยกันเกิดเป็นบทเพลงฟ้อนแขบลานขึ้นใหม่ และภาควิชาเอกนาฏศิลป์ได้นำมาสร้างสรรค์ประดิษฐ์ท่ารำขึ้น โดยนำรูปแบบท่ารำแบบดั้งเดิมที่ชาวบ้านได้มีการสืบทอดกันมา รวมถึงการนำแม่ท่าในแม่บทอีสานและแม่ท่านาฏศิลป์ไทยมาประดิษฐ์สร้างสรรค์ท่ารำขึ้นใหม่กลายเป็นท่ารำในฟ้อนแขบลาน ซึ่งการแสดงฟ้อนแขบลานนี้ได้ออกเผยแพร่ทั้งในระดับชาติและนานาชาติ อาทิ พ.ศ. 2538-2543 ได้ออกเผยแพร่ในระดับชาติในงานวัฒนธรรมสัมพันธ์ ณ สถาบันราชภัฏสงขลา จังหวัดสงขลา ปี พ.ศ. 2549 ได้ออกเผยแพร่ในระดับนานาชาติในงาน Drum Festival งานเทศกาลกลองนานาชาติ ณ รัฐมะ ละกา ประเทศมาเลเซีย เป็นการแสดงที่แสดงให้เห็นถึงกลิ่นไอวัฒนธรรมชาวไทหล่มความเป็นเอกลักษณ์ความเป็นวัฒนธรรมผสมสานของพี่น้องชาวไทหล่มกับพี่น้องชาวอีสาน

6. องค์ประกอบของการแสดงสร้างสรรค์ฟ้อนแขบลาน

การแสดงสร้างสรรค์ฟ้อนแขบลาน สามารถแบ่งองค์ประกอบได้ ดังนี้

1. ด้านดนตรีที่ใช้ประกอบฟ้อนแขบลาน ช่วงวิทย์ เทียนศรี (2566, สัมภาษณ์) กล่าวว่า ได้สร้างสรรค์เพลงฟ้อนแขบลานโดยการนำเครื่องดนตรีเดิมมาบรรเลงผสมวง มีเครื่องประกอบจังหวะ ได้แก่ กลองปั้งหรือกลองใบใหญ่ 1 ใบ ฆ้องฉาบ กรับ และฉิ่ง มีการตีกลองปั้งในจังหวะ – ตึง ตึง ตึง, – ตึง ตึง ตึง, – ตึง ตึง ตึง, ตึง

ตึง ตึง ตึง ตึง กลองปั้งเป็นเครื่องดนตรีที่สำคัญอย่างยิ่งในการฟ้อนแขบลานจะขาดมิได้เนื่องจากผู้แสดงจะต้องฟังเสียงกลองปั้งเป็นหลักเพื่อที่จะร่ายรำตามจังหวะและมีการเปลี่ยนท่ารำตามเสียงกลองปั้งที่ตีให้สัญญาณ และมีแคนเป็นเครื่องดนตรีเพื่อดำเนินทำนองให้เกิดความไพเราะมากขึ้น

2. ด้านการแต่งกายฟ้อนแขบลาน ผู้สร้างสรรค์ได้สร้างสรรค์ให้ใกล้เคียงกับรูปแบบดั้งเดิมไว้มากที่สุด ซึ่งประกอบไปด้วย

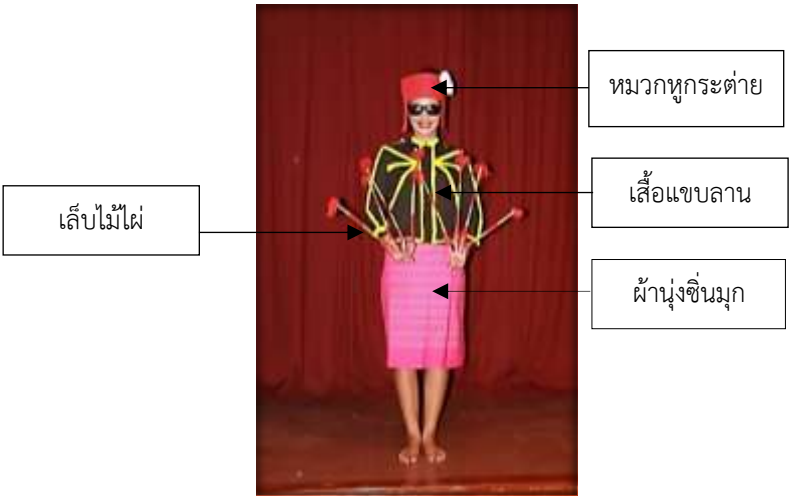
2.1 เสื้อแขบลาน แขนยาวสีเข้มส่วนใหญ่นิยมสีดำตกแต่งโดยการนำใบลานมาประดับประดาบนเสื้อลวดลาย ส่วนใหญ่จะเป็นลายเรขาคณิต และเย็บขอบเสื้อด้วยใบลาน เสื้อมีทั้งรูปแบบคอกลมและคอตั้ง (คล้ายคอจีน)

2.2 ผ้านุ่ง ชาวบ้านจะนุ่งผ้าโดยจะนำผ้าที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนแต่ละแห่งมาสวมใส่ โดยจะเลือกนุ่งผ้าที่ดีที่สุด เช่น ซิ่นหมี่ไหม ซิ่นมุกไหม ผ้าควบไหม โสร่งไหม แต่ที่นิยมและถือปฏิบัติกันมาจนถึงปัจจุบัน คือ ผ้านุ่งซิ่นมุก เป็นผ้าพื้นเมืองของชาวไทหล่ม

2.3 หมวกหูกระต่ายหรือผ้าแดงเคียนหัว เป็นผ้าสีแดงที่มีลักษณะเหมือนหมวกมีหูสองข้าง (คล้ายหมวกทหารโบราณ) คาดศีรษะพร้อมมีดอกไม้สีขาวติดทัดเหนือบริเวณหูซ้าย ความเชื่อเกี่ยวกับผ้าแดงที่ใช้เคียนหัวชาวบ้านเชื่อว่าเป็นการแสดงถึงความเลื่อมใสความศรัทธาในองค์เจ้าพ่อ

ภาพที่ 1

การแต่งกายฟ้อนแขบลาน

3. ด้านอุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการฟ้อนแขบลาน ประกอบด้วย

3.1 เล็บไม้ไผ่ ผู้แสดงจะสวมเล็บยาวที่ทำจากไม้ไผ่สานและพันด้วยไหมพรมสีแดงสลับกับสีเหลืองและปลายเล็บจะทำเป็นพู่ด้วยไหมพรมสีแดง (ปัจจุบันชาวบ้านทำพู่เป็นสีเหลือง) จากเดิมที่เชื่อว่าผู้ฟ้อนคือทหารของเจ้าพ่อผาแดง จึงมีการถือดาบ แต่ต่อมาก็เปลี่ยนมาเป็นใส่เล็บยาวแทนหรือเรียกว่า ซวยมือหรือกวยมือ (เล็บ) หมายถึง รวงข้าว หรือดอกไม้บูชา

3.2 กระจก ตามความเชื่อของชาวบ้านเชื่อว่าหมายถึงฟ้าแลบจากลมฟ้าลมฝนที่จะตกลงมายังโลกมนุษย์ จึงมีการนำมาแขวนห้อยหรือเหน็บไว้ที่เอว ปัจจุบันเริ่มไม่มีการนำกระจกมาติดไว้

3.3 กะแหล่งวัวควาย หรือกระดิ่ง หรือกะลอ ที่สวมคอวัวควายซึ่งจะสื่อถึงการทำงานของวัวควายในการทำไร่ไถ่นาในฤดูหว่านไถ เป็นการบ่งบอกถึงความอุดมสมบูรณ์ โดยจะนำมาผูกไว้ที่เอวผู้ฟ้อนเพื่อให้เกิดเสียงดัง

3.4 แว่นตาดำ วุฒิชัย ลาจันนนท์ (2566, สัมภาษณ์) กล่าวว่า แต่เดิมไม่มีการสวมใส่แว่นตาดำ ต่อมาประมาณเมื่อ 30 ปีที่ผ่านมามีการนำแว่นตามาสวมใส่ ซึ่งตามความเชื่อของชาวบ้านเชื่อว่าเป็นการสื่อถึงท้องฟ้ามืดครึ้ม การตั้งเค้าเพื่อให้เกิดฝนตก และอีกนัยหนึ่งเป็นการป้องกันแสงแดดในระหว่างการแห่บั้งไฟ จึงมีการใส่แว่นตาดำเพื่อกันแสงแดด ต่อมาก็มีการนิยมใส่ต่อ ๆ กันมาเพื่อความเท่ความโก้เก๋ในสมัยนั้น และทำให้กลายเป็นส่วนประกอบหนึ่งของการแต่งกายในที่สุด นอกจากนั้นก็มีความเชื่อว่าเป็นการป้องกันความร้อนจากเจ้าพ่อตาไฟ เพื่อไม่ให้ไฟมาเผาผลาญดวงตาเราให้บอด และบางก็ว่า ผู้รำนั้นต้องการซ่อนเร้นในตาเวลาแสดงการฟ้อนต่อหน้าผู้คนจำนวนมาก การใส่แว่นตาดำ จึงถือว่าเป็นสิ่งที่แปลกตาต่อผู้ชมอย่างมาก และจนกลายเป็นเอกลักษณ์ในที่สุด

4. ด้านท่ารำที่ใช้ฟ้อนแขบลาน จิรวัฒน์ รัตนเทพบัญชากุล (2566, สัมภาษณ์) กล่าวว่า บุษบา มีเดช และมณฑา วงศา (2533) ได้กล่าวถึงท่ารำดั้งเดิมของฟ้อนแขบลานที่มีในอดีต พบว่า การฟ้อนแขบลานมีท่ารำไม่กี่ท่า และในปัจจุบันมีการสืบทอดกันมาคงเหลืออยู่ 3 ท่า ได้แก่ ท่าเกี้ยวเกล้า ท่ายูงฟ้อนหาง และท่ากาตากปีกข้างเดียว และได้นำมาเป็นรูปแบบในการแสดงสร้างสรรค์ฟ้อนแขบลานขึ้นใหม่ โดยมีลักษณะ ดังนี้

4.1 ท่าเกี้ยวเกล้าแบบดั้งเดิม มีรูปแบบ คือ มือหนึ่งตั้งวงเหนือศีรษะอีกมือหนึ่งจีบส่งหลังแล้วค่อย ๆ เคลื่อนฝ่ามือลงมาเป็นมือจีบส่งหลังและมือที่จีบเปลี่ยนไปตั้งวง ก้าวเท้าข้างเดียวกับที่ตั้งวงไปข้างหน้า เปิดส้นเท้าหลัง ศีรษะเอียงข้างมือสูง

ภาพที่ 2
ท่าเกี้ยวเกล้าแบบดั้งเดิม

4.2 ท่ายูงฟ้อนหางแบบดั้งเดิม มีรูปแบบคือ มือทั้ง 2 ข้าง ตั้งวงแขน ตึงส่งไปด้านหลัง โดยให้ฝ่ามืออยู่ด้านล่าง และปลายนิ้วชี้ไปด้านหลัง

ภาพที่ 3

ท่ายูงฟ้อนหางแบบดั้งเดิม

4.3 ท่ากาตากปีกข้างเดียวแบบดั้งเดิม มีรูปแบบคือ มือทั้ง 2 ข้างคว่ำฝ่ามือลง โดยให้ฝ่ามือมือซ้ายยกสูงระดับอก กันศอกออก มือขวายกสูงระดับไหล่แขนตึงข้างลำตัว แล้วมือทั้ง 2 ข้างตั้งปลายนิ้วขึ้นและกดข้อมือลง ก้าวเท้าซ้ายไปด้านหน้าและเปิดส้นเท้าขวา ศีรษะเอียงซ้าย

ภาพที่ 4

ท่ากาตากปีกข้างเดียวแบบดั้งเดิม

นอกจากท่าฟ้อนรำดั้งเดิม ทั้ง 3 ท่าแล้ว ได้มีการนำมาสร้างสรรค์ท่ารำขึ้นใหม่และผู้สร้างสรรค์ยังได้มีการประดิษฐ์ท่ารำ โดยนำแม่ท่าจากแม่บทอีสานและแม่ท่าทางนาฏศิลป์ไทยมาเป็นแบบอย่างในการประดิษฐ์ท่ารำ และเน้นลีลาการย่ำเท้าสูงตามจังหวะดนตรีในรูปแบบการแสดงพื้นเมืองของชาวอีสานที่เรียกว่า การเซิ้ง ซึ่งรูปแบบที่ประดิษฐ์ สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ในฟ้อนแขบลานมีลักษณะดังนี้

1. ท่าไหว้ มีรูปแบบคือ มือทั้ง 2 ข้าง พนมมือไหว้ระดับศีรษะด้านข้าง เดินย่ำเท้าซ้ายสลับกับเท้าขวาตามจังหวะกลอง ศีรษะเอียงตามมือ

2. ท่าวงล่าง (ท่าเตรียมความพร้อมหรือท่าเชื่อม) มีรูปแบบคือ มือทั้ง 2 ข้าง ตั้งวงล่างระดับชายพก เท้าทั้ง 2 ข้าง เดินย่ำเท้าซ้ายสลับกับเท้าขวาตามจังหวะกลอง ศีรษะตรง

3. ท่าพรหมสี่หน้า (บัวบาน) มีรูปแบบคือ มือทั้ง 2 ข้างตั้งวงหงายโดยยกแขนทั้ง 2 ข้างสูงระดับไหล่ ปลายนิ้วสูงระดับศีรษะ งอศอกให้ปลายนิ้วชี้ไปด้านข้างลำตัว เท้าทั้ง 2 ข้าง เดินย่ำเท้าซ้ายสลับกับเท้าขวาตามจังหวะกลอง ศีรษะตรง

4. ท่าสอดสร้อยมาลา (เกี้ยวเกล้า) มีรูปแบบคือ มือขวาตั้งวงบน มือซ้ายหงายฝ่ามือระดับชายพก เดินย่ำเท้าซ้ายสลับกับเท้าขวาตามจังหวะกลอง ศีรษะเอียงตามมือวง

5. ท่ายูงฟ้อนหาง มีรูปแบบ คือ มือทั้ง 2 ข้างตั้งวงแขนตึงส่งไปด้านหลังให้ปลายนิ้วชี้ไปด้านหลัง เดินย่ำเท้าซ้ายสลับกับเท้าขวาตามจังหวะกลอง ศีรษะตรง

6. ท่าลมพัดพร้าว มีรูปแบบ คือ มือทั้ง 2 ข้างยกแขนขึ้นเหนือศีรษะให้ฝ่ามือหันเข้าหากันแล้วเคลื่อนแขนไปข้างลำตัวด้านขวาพร้อมกับเอียงลำตัว เดินย่ำเท้าซ้ายสลับกับเท้าขวาตามจังหวะกลอง ศีรษะเอียงตามมือ

7. ท่ากาตากปีกข้างเดียว มีรูปแบบ คือ มือทั้ง 2 ข้างคว่ำฝ่ามือลง โดยให้ฝ่ามือหนึ่งยกสูงระดับอกกันศอกออก และมืออีกข้างยกสูงระดับไหล่แขนตึงข้างลำตัว แล้วมือทั้ง 2 ข้างตั้งปลายนิ้วขึ้น และกดข้อมือลง ยืนเท้าข้างมือระดับอกแล้วนำจมูกเท้าอีกข้างมาแตะด้านข้างลำตัว ศีรษะเอียงซ้าย

นอกจากนั้นการฟ้อนแขบลานยังมีรูปแบบลักษณะสำคัญ คือ

1. ลักษณะเฉพาะของเท้าในการแสดงฟ้อนแขบลาน คือ การเดินย่ำเท้าจะย่ำเท้าซ้ายสลับเท้าขวาตามจังหวะกลองที่ตี โดยจะย่ำเท้าซ้ายในการตีกลองครั้งที่ 1 และย่ำเท้าขวาในการตีกลอง ครั้งที่ 3 โดยมีรูปแบบจังหวะและการย่ำเท้าดังตารางวิเคราะห์จังหวะ ดังนี้

ตารางที่ 1

การวิเคราะห์จังหวะเพลงฟ้อนแขบลาน

จังหวะปกติ	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
กลองตีครั้งที่	-	1	2	3	-	1	2	3	1-2-3		4	5
จังหวะกลอง	-	ตึง	ตึง	ตึง	-	ตึง	ตึง	ตึง	ตึง-ตึง-ตึง		ตึง	ตึง
จังหวะฉิ่ง	-	ฉิ่ง	-	ฉับ	-	ฉิ่ง	-	ฉับ	-	ฉิ่ง	-	ฉับ
การย่ำเท้า	-	ซ้าย	-	ขวา	-	ซ้าย	-	ขวา	-	ซ้าย	-	ขวา

จังหวะปกติ

จังหวะหมดชุด

2. ลักษณะท่าเตรียมความพร้อมหรือท่าเชื่อม คือ ท่าตั้งวงล่าง เป็นท่ารำที่ใช้เป็นสัญลักษณ์ให้ผู้แสดงได้ทราบว่าจะมีการเปลี่ยนท่ารำเป็นท่าต่อไป

7. คุณค่าของการฟ้อนแขบลาน

1. คุณค่าทางด้านร่างกาย (Physical Value) การฟ้อนถือว่าเป็นการรำและสามารถเป็นการออกกำลังกายได้อย่างหนึ่ง ซึ่งการฟ้อนรำเป็นกิจกรรมของการเคลื่อนไหวของส่วนต่าง ๆ ในร่างกายไม่ว่าจะเป็นลำตัว แขน ขา และมือ ผสานเข้ากับจังหวะดนตรี ช่วยในด้านทักษะของการเคลื่อนไหว การทรงตัว เป็นการออกกำลังกล้ามเนื้อ

2. คุณค่าทางสังคม (Social Values) การฟ้อนเป็นกิจกรรมการรวมกลุ่มร่วมกันของชุมชนก่อให้เกิดความรักสามัคคีของสังคม เกิดเป็นมิตร และส่งผลให้เกิดความสงบสุขในชุมชน

3. คุณค่าทางวัฒนธรรม (Cultural Values) การฟ้อนแขบลานเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาวไทหล่ม ซึ่งแสดงความเป็นอารยชน ที่เจริญด้วยขนบธรรมเนียม

อันดีงาม ชาติใดไม่มีศิลปะวัฒนธรรมเป็นของตนเองชาตินั้นก็จะได้ชื่อว่าไม่มีความเจริญเป็นของตนเอง รวมถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและเกิดความภาคภูมิใจในชนชาติ

4. คุณค่าทางนันทนาการ (Recreational Values) การฟ้อนแขบลานเป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความเพลิดเพลิน ผ่อนคลายความตึงเครียดจากการทำงาน ทุกคนที่เข้าร่วมกิจกรรมต่างสนุกสนาน ทุกเพศ ทุกวัย เข้าร่วมกิจกรรมร่วมกันอย่างมีความสุข

บทบาทหน้าที่และคุณค่าในประเพณีชุมชนไทหล่มที่มีต่อสังคม

1. แนวคิดในทางสังคมวิทยาชนบทต่อการฟ้อนแขบลานในประเพณีชุมชนไทหล่ม

ในด้านสังคมและวัฒนธรรม สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2550) กล่าวว่า การที่สังคมจะอยู่รอดเป็นสังคมที่สมาชิกส่วนใหญ่ปรารถนานั้น สังคมจะต้องรักษาลักษณะต่าง ๆ คือ สังคมต้องสนองความจำ เป็นขั้นมูลฐาน สังคมจะต้องมีการสืบแทน สังคมจะต้องมีการควบคุมทางสังคม และสังคมจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ซึ่งในการฟ้อนแขบลานในชุมชนไทหล่มนั้น พบว่า มีลักษณะเป็นการสืบแทน คือ เป็นกระบวนการอบรมขัดเกลาที่สืบแทน โดยการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากรุ่นหนึ่งต่อไปยังรุ่นอื่น หรือเรียกว่า มีการสืบทอดค่านิยมประเพณี ความเชื่อหรือวิถีแห่งการดำรงชีวิตต่อไป การฟ้อนมีการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น โดยเป็นรูปแบบมุขปาฐะ ถึงช่วงเวลาจะนานหลายสิบปีแต่ก็ยังคงเค้าโครงเดิมอยู่บ้าง การเปลี่ยนแปลงทางสังคมในโลกปัจจุบัน พบว่า ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์ทางสื่อสารมวลชนและการรับวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน จึงมีการหาสังคมที่รักษาวัฒนธรรมและอยู่โดดเดี่ยวได้ยาก การฟ้อนแขบลาน จึงมีการปรับเปลี่ยนแปลงตามสังคมในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นด้านความทันสมัยของดนตรีที่หันมานำเอาดนตรีตามยุคสมัยเข้าไปใช้ในการแสดง ซึ่งลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางสังคมนั้น สามารถมองได้หลายประเด็นคือ เป็นจำนวนของการเปลี่ยนแปลง ระยะเวลาของการเปลี่ยนแปลงและธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลง ในการฟ้อนแขบลานนั้น เป็นลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในแง่ธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลง คือ การเปลี่ยนแปลงแบบวิวัฒนาการเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างเชื่องช้า

ทีละน้อย ซึ่งอาจเป็นไปโดยไม่รู้สึกตัว ลักษณะนี้ไม่ค่อยมีผลต่อความรู้สึกหรือวิถีชีวิตของประชาชนมากนัก ฟ้อนแขบลานเป็นการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่ใช้เวลานานค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงไปทีละน้อย ชุมชนได้มีการเปลี่ยนแปลงไปแบบค่อยเป็นค่อยไป สังคมเห็นความเปลี่ยนแปลงแบบช้า ๆ ไม่ก้าวกระโดด ซึ่งไม่ขัดต่อความรู้สึกของคนในชุมชน และถูกการยอมรับจนมีการสืบทอดมาถึงทุกวันนี้

จากทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2550) กล่าวว่า พาร์สันส์ได้ให้ข้อสมมติเกี่ยวกับสังคมว่า “การที่มนุษย์เข้าไปอยู่ในสังคมและสังคมมีการจัดระเบียบนั้น เนื่องจากสมาชิกในสังคมมีความสมัครใจที่จะเข้าไปทำกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคมนั้น กล่าวคือ บุคคลในสังคมมีคติความสมัครใจ” สิ่งสำคัญที่พาร์สันส์กล่าวถึงระบบสังคมที่สามารถจะรักษาระบบไว้ได้นั้นจะต้องทำหน้าที่สำคัญ 4 ประการ คือ

1. ระบบสังคมจะต้องมีวัตถุประสงค์และดำเนินไปเพื่อบรรลุตามวัตถุประสงค์ (Goal Attainment) วัตถุประสงค์ของสังคมมีความจำเป็นเพื่อความอยู่รอดแห่งสังคม เพื่อให้สมาชิกในสังคมจะอยู่ได้อย่างสงบสุข โดยวิธีการที่จะถ่ายทอดวัตถุประสงค์ของสังคมนี้ไปสู่สมาชิกในสังคมมีการดำเนินการไปสู่เป้าหมายและมีการควบคุมที่จะทำให้สมาชิกได้ปฏิบัติไปสู่วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของสังคม สถาบันทางสังคมที่ทำหน้าที่นี้ ได้แก่ สถาบันครอบครัวและสถาบันการศึกษา การฟ้อนแขบลานสมาชิกในแต่ละครอบครัวแต่ละชุมชน รวมถึงโรงเรียนที่อยู่ในชุมชนถูกถ่ายทอดวัตถุประสงค์ของสังคมที่มีความจำเป็นในการจัดกิจกรรมประเพณีชุมชน ทุกคนมีความตระหนักและเข้าใจในการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของสังคม

2. ระบบสังคมจะต้องมีการปรับตัว (Adaptation) การปรับตัวมีความจำเป็นและสำคัญมากต่อการมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน การที่สมาชิกในสังคมมีความสัมพันธ์และกระทำระหว่างกันนั้นจำเป็นต้องคิดหาเทคนิควิธีต่าง ๆ ที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ของสังคมและเสริมสร้างพลังต่าง ๆ ภายในระบบให้ดีขึ้น สถาบันในทางสังคมที่ช่วยทำหน้าที่อย่างมาก ได้แก่ สถาบันเศรษฐกิจ การจัดกิจกรรมประเพณีชุมชนไทหล่มทำให้เศรษฐกิจในชุมชนดีขึ้น โดยมีการประชาสัมพันธ์ไปยังภายนอก ชุมชนมีการค้าขายสินค้ามากขึ้น รายได้เพิ่มขึ้นจากนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมงาน

3. ระบบสังคมจะต้องมีการบูรณาการรวมหน่วย (Integration) การบูรณาการรวมหน่วยนั้นมีความสำคัญ ต่อระบบเพราะเพื่อสร้างความเข้าใจภายใน

ระบบ เพื่อช่วยการทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำไปสู่จุดมุ่งหมายของสังคม และเพื่อป้องกันภาวะความตึงเครียดที่อาจจะเกิดขึ้นได้ในระบบ สถาบันทางสังคมที่ทำหน้าที่นี้ได้แก่ สถาบันทางการเมืองการปกครอง สถาบันพระมหากษัตริย์ เป็นต้น การจัดกิจกรรมประเพณีชุมชนมีการบูรณาการ รวมหน่วยงานต่าง ๆ เข้าร่วมและสนับสนุนส่งเสริมการจัดกิจกรรมทุก ๆ ปี เช่น การปกครองระดับท้องถิ่น อำเภอ จังหวัด วัด โรงเรียน มหาวิทยาลัย เพราะทุกหน่วยงานเข้าใจในวัตถุประสงค์ของกิจกรรมที่เกิดขึ้น

4. ระบบสังคมจะต้องมีการจัดการกับความตึงเครียด (Tension Management or Latency) ภายในระบบสังคมย่อยจะมีความขัดแย้งหรือความตึงเครียดอยู่เป็นธรรมดา จากบุคคลกลุ่มคนสถาบันหรือชุมชนระบบสังคมจะต้องมีหน้าที่แก้ไขหรือจัดการกับสิ่งเหล่านั้น เพื่อก่อให้เกิดความสมดุลในสังคม สถาบันทางสังคมที่ทำหน้าที่ดังกล่าว ได้แก่ สถาบันศาสนา สถาบันศาล การจัดกิจกรรมประเพณีชุมชนของชาวไทหล่มวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน ชุมชนมีความศรัทธาเชื่อมั่นต่อสถาบันศาสนา ดังนั้น ความขัดแย้งในชุมชนจึงลดน้อยและสามารถแก้ไขปัญหาได้

2. บทบาทหน้าที่และคุณค่าการฟ้อนแขบลานในประเพณีชุมชนไทหล่มที่มีต่อสังคม

1. การฟ้อนแขบลานในประเพณีชุมชนไทหล่มมีบทบาทหน้าที่ต่อสังคม ดังนี้

1.1 ด้านการให้การศึกษา พบว่าสมัยก่อนยังไม่มีการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนแต่มีบ้านและวัดเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ ให้แก่สมาชิกของสังคม ซึ่งในปัจจุบันพบว่า รูปแบบ “บวร” คือ บ้าน วัด โรงเรียนหรือราชการ เข้ามามีส่วนร่วมกับชุมชนมากขึ้น แก่นนำหลักคือบ้านหรือชุมชน นอกจากนั้นยังได้รับความร่วมมือจากวัดซึ่งเป็นผู้นำทางศาสนาที่ชาวบ้านเคารพนับถือ และโรงเรียนได้เข้ามามีบทบาทในการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่เยาวชน โดยเฉพาะโรงเรียนที่อยู่ในชุมชนให้เห็นความสำคัญปลูกฝังสั่งสอนเรื่องราวพร้อมกับพบประสบการณ์จริงนอกห้องเรียนกับการเข้าร่วมกิจกรรมประเพณีของชุมชน นอกจากนั้น บ้านยังส่งสมาชิกในครอบครัวเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อปลูกฝังทัศนคติและค่านิยมที่ดี อาทิ ความอดทน ความเข้มแข็ง การใช้เหตุผล การเคารพกติกา หรือกฎเกณฑ์ของสังคมที่เราอยู่ โดยจาก

การพบเห็นในการฟ้อนแขบลานที่มีผู้ฟ้อนทุกช่วงวัย เป็นการร่วมแรงร่วมใจสามัคคีในการร่วมกิจกรรม

1.2 ด้านเครื่องมือในการรวมตัวของสังคม ประเพณีเป็นเครื่องมือสำคัญในการรวมคนในสังคมเพื่อให้เข้าร่วมกิจกรรม การฟ้อนแขบลานเป็นการร่วมมือร่วมใจของคนในสังคมเกิดความรักสามัคคีและตระหนักถึงความผูกพันความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันความเป็นหมู่พวก ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการทำกิจกรรมของชุมชน

1.3 ด้านการยึดเหนี่ยวจิตใจ มนุษย์ไม่ว่าชนชาติใด เผ่าพันธุ์ใด ย่อมมีความมุ่งหวังในชีวิต จะเห็นได้ว่าเมื่อมีการรวมกลุ่มกันก็จะเกิดการพูดคุยปรึกษาหารือหรือประชุมถึงเป้าหมายที่ต้องการและมีการแก้ปัญหาร่วมกัน การฟ้อนแขบลานในประเพณีแห่บั้งไฟของชาวไทหล่มเช่นกันทุกคนมีสิ่งยึดเหนี่ยวทางด้านจิตใจ คือ ความเชื่อความศรัทธาแด่องค์เจ้าพ่อผาแดง เพื่อให้ท่านช่วยดลบันดาลให้ฝนตกเกิดความอุดมสมบูรณ์ซึ่งเป็นความหวังของชุมชน

1.4 ด้านสื่อมวลชนของท้องถิ่น ประเพณีแห่บั้งไฟของชุมชนไทหล่มมีบทบาทหน้าที่ คือ เป็นสื่อมวลชนของท้องถิ่น เพื่อเป็นการบอกเรื่องราวประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามของสังคมท้องถิ่น ที่สะท้อนให้สังคมภายนอกได้รับรู้ถึงความงดงามดังกล่าว

2. การฟ้อนแขบลานในประเพณีชุมชนไทหล่มมีคุณค่าต่อสังคม ดังนี้

2.1 คุณค่าการฟ้อนแขบลานในประเพณีชุมชนไทหล่มที่มีต่อสังคมท้องถิ่น ตามหลักทฤษฎีทางสังคม ศาสตร์ในทฤษฎีวิวัฒนาการ ณัฏฐวุฒิ ทรัพย์อุปถัมภ์ (2558) กล่าวว่า ทฤษฎีวิวัฒนาการ (Evolutionary Theory) ได้รับแนวคิดมาจาก ชาร์ล ดาร์วิน ที่กล่าวว่า สิ่งมีชีวิตในโลกจะต้องปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมเพื่อความอยู่รอด วิวัฒนาการของสังคมมนุษย์อาจมีการเปลี่ยนแปลงให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมและเป็นไปโดยตามธรรมชาติไม่จำเป็นต้องมีการวางแผน และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นย่อมเป็นไปอย่างก้าวหน้าและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ประเพณีชุมชนไทหล่มก็เช่นเดียวกันที่สร้างคุณค่าความสัมพันธ์ให้แก่คนในครอบครัวรวมถึงชุมชนทุกช่วงวัยเป็นการพัฒนามนุษย์ในทุก ๆ ด้าน ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ถึงแม้นจะมีอิทธิพลภายนอกเข้าไปมีบทบาท เช่น การนำนวัตกรรมด้านดนตรีเข้าไปเพิ่มเติมเพื่อเพิ่มความสนุกสนานครื้นเครงให้แก่กิจกรรม ดนตรีดั้งเดิมก็ยังคงอยู่ในรูปแบบของ

การฟ้อนแขบลาน จึงเป็นการสมผสานทางวัฒนธรรมด้านดนตรี ซึ่งชุมชนและผู้ร่วมกิจกรรมเกิดการยอมรับในสิ่งที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นประเพณีที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นประเพณีประดิษฐ์เพื่อทำให้ประเพณีดั้งเดิมคงอยู่และเกิดกิจกรรมประเพณีในรูปแบบใหม่ ๆ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของสังคมที่เกิดการผลิตซ้ำและสร้างใหม่ของทรัพยากรทางวัฒนธรรมในรูปแบบที่แตกต่างกันไป ส่วนมากมักเกี่ยวข้องกับการสร้างเรื่องราวกิจกรรมให้เชื่อมโยงกับอดีตและมีการนำมาปฏิบัติจนได้รับความนิยมและเกิดการยอมรับของคนในสังคมปัจจุบัน นอกจากนั้น ยังก่อให้เกิดคุณค่าทางด้านวิชาการจากที่องค์ความรู้การฟ้อนแขบลานในประเพณีแห่บั้งไฟได้ถูกสร้างสรรค์ออกมาในรูปแบบวิชาการการประดิษฐ์เป็นฟ้อนแขบลานของวิทยาลัยครูเพชรบูรณ์ และมีการถ่ายทอดสืบต่อจนถึงมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ เพื่ออนุรักษ์เผยแพร่องค์ความรู้ของท้องถิ่นออกสู่สายตาประชาชน

2.2 คุณค่าการฟ้อนแขบลานในประเพณีชุมชนไทหล่มที่มีต่อสังคมภายนอก เป็นการสะท้อนสังคมวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ทำให้เห็นถึงภาพของสังคมไทยในอดีตและเกิดประโยชน์ต่อภาพรวมแก่สังคมไทยในด้านต่าง ๆ คือ

2.2.1 ด้านสภาพชีวิตความเป็นอยู่ พบว่าสังคมไทยในอดีตมีความเชื่อในเรื่องของธรรมชาติที่อยู่รอบตัวเรารวมถึงสิ่งที่มองไม่เห็น ปรีชา หวานหู (2560) กล่าวว่า ธวัช ปุณโณทก ได้กล่าวถึง ความเชื่อ คือการยอมรับอันเกิดอยู่ในจิตสำนึกของมนุษย์ต่อพลังอำนาจเหนือธรรมชาติที่เป็นผลดีหรือผลร้ายต่อมนุษย์หรือสังคมมนุษย์ นั้น ๆ แม้ว่าพลังอำนาจเหนือธรรมชาติเหล่านั้น ไม่สามารถที่จะพิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริง แต่มนุษย์ในสังคมหนึ่งยอมรับและให้ความเคารพเกรงกลัวสิ่งเหล่านี้ ซึ่งมีขอบเขตกว้างถึงความเชื่อในดวงวิญญาณทั้งหลาย (Belief in Spiritual Beings) ภูตผี คาถาอาคม โชคลาง ไสยเวทต่าง ๆ ยังรวมถึงปรากฏการณ์ธรรมชาติที่มนุษย์ยอมรับนับถือ การฟ้อนแขบลานก็เกิดจากความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติและปัจจุบันคงเป็นความเชื่อที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา

2.2.2 ด้านขนมธรรมเนียมประเพณีไทย ประเพณีแห่บั้งไฟของชุมชนไทหล่ม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเชื้อสายชาติพันธุ์ลาว รวมถึงชาวภาคอีสานที่อาศัยอยู่จากบุญเดือนหกบุญบั้งไฟใน ฮีตสิบสองคลองสิบสี่ ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติพันธุ์ลาว และชาวอีสานที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นวัฒนธรรมแสดง

ถึงความเจริญ รุ่งเรืองและความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ชาวไทหล่มได้มีการสืบทอดประเพณีอันดีงาม จนกลายเป็นประเพณีท้องถิ่นที่มีความเป็นเอกลักษณ์ และมีผู้รู้จักรวมถึงสนใจในความเป็นประเพณีไทหล่ม

2.2.3 ด้านค่านิยม พบว่า จากประเพณีแห่บั้งไฟชาวไทหล่มมีค่านิยมในหลายด้าน เช่น ด้านความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ในรูปแบบของขบวนแห่ชุมชน มีการแสดงออกให้เห็นถึงความรักในสถาบันหลัก ด้านความขยันขันแข็ง มีมานะอดทน จากความอดทนในการฝึกฝนเรียนรู้กระบวนท่าฟ้อนรำและมีความอดทนต่อการร่วมขบวนแห่ที่มีผู้เข้าร่วมจำนวนมาก ทำให้รู้จักกฎระเบียบในการอยู่รวมกัน ด้านความกตัญญูกตเวที และการเคารพผู้อาวุโส ซึ่งก่อนที่จะมีขบวนแห่ชาวบ้านจะจัดพิธีกราบไหว้บูชาสิ่งศักดิ์ ครูบาอาจารย์ รวมถึงบรรพบุรุษเพื่อความเป็นสิริมงคล ด้านค่านิยมไทย ซึ่งมีความโด่ดเด่นในรูปแบบการแต่งกายฟ้อนแขบลาน คือการนุ่งผ้าพื้นบ้าน “ผ้ามุกไทหล่ม” ซึ่งเป็นค่านิยมแบบไทยที่ชุมชนมีการอนุรักษ์ความเป็นพื้นบ้านสู่ความเป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่น

สรุป

การฟ้อนแขบลาน เป็นการฟ้อนแขบลานในประเพณีชุมชนที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น เป็นการฟ้อนที่อยู่ในขบวนการแห่ทำบุญหลวงหรือการแห่บุญบั้งไฟของชาวไทหล่ม ซึ่งจะจัดขึ้นประมาณเดือน 5 หรือเดือน 6 ของทุกปี เป็นการบวงสรวงเจ้าพ่อผาแดง เพื่อขอให้ท่านช่วยดลบันดาลให้ฝนตกตามฤดูกาล เพื่อความอุดมสมบูรณ์ของพี่น้องชาวไทหล่ม มูลเหตุที่เรียก ฟ้อนแขบลาน เนื่องจากลักษณะของตัวเสื้อผู้ฟ้อนจะมีการนำใบลานมาตัดเย็บติดตามตัวเสื้อให้ เป็นลวดลายผีนนา โดยมีหมายถึงความอุดมสมบูรณ์

ประเพณีการฟ้อนแขบลาน มีพัฒนาการและรูปแบบของฟ้อนจากอดีตสู่ปัจจุบัน โดยการสร้างสรรค์ของชุมชนเองและการสร้างสรรค์ของภาควิชาการทั้งในด้านดนตรีที่มีการพัฒนารูปแบบให้มีความทันสมัยมากขึ้น ด้านการแต่งกายมีการพัฒนาให้เหมาะสมกับชุมชนท้องถิ่นในปัจจุบัน ด้านอุปกรณ์ประกอบการแสดงมีการพัฒนาปรับ เปลี่ยนให้มีความเหมาะกับปัจจุบัน และด้านท่ารำที่ใช้ประกอบ

การฟ้อนแขบลานมีความชัดเจนและมีความเป็นมาตรฐานมากขึ้น การพัฒนา จึงมีความเหมาะสมกับยุคสมัยในปัจจุบัน ซึ่งเป็นการอนุรักษ์สืบสานในการฟ้อนแขบลานให้มีการคงอยู่คู่ชุมชน ในด้านบทบาทหน้าที่ของฟ้อนแขบลานในประเพณีชุมชนไทหล่ม ซึ่งบทบาทหน้าที่และคุณค่าพบในแง่ด้านการให้การศึกษา ด้านเครื่องมือในการรวมตัวของสังคม ด้านการยึดเหนี่ยวจิตใจ ด้านสื่อมวลชนของท้องถิ่น นอกจากนั้น ยังมีคุณค่าต่อสังคมท้องถิ่นและสังคมภายนอกในด้านสภาพชีวิตความเป็นอยู่ ด้านขนมธรรมเนียมประเพณีไทย และด้านค่านิยม

เอกสารอ้างอิง

กรมศิลปากร. (2549). *ทะเบียนข้อมูล วิพิธทัศนาชุดระบำ รำ ฟ้อน.* บริษัท ไทภูมิ พับลิชชิ่ง จำกัด.

ชวลิต สุนทรานนท์ (2550). *ทะเบียนข้อมูล: วิพิธทัศนา ชุดระบำ รำ ฟ้อน เล่ม 1*. บริษัท ไทภูมิ พับลิชชิ่ง จำกัด.

ณัฏฐวุฒิ ทรัพย์อุปถัมภ์. (2558). *ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน*. สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

น้อย ศรีป้อ. (2524). *เอกลักษณ์ไทย.* โรงพิมพ์การศาสนา.

บุษบา มีเดช, และมณฑา วงศา. (2533). *นาฏยประดิษฐ์ฟ้อนแขบลาน* [ผลงานค้นคว้าและริเริ่มทางนาฏศิลป์ ปริญญาตรีที่ไม่มีการตีพิมพ์]. วิทยาลัยครูเพชรบูรณ์.

ประชิด สกุณะพัฒน์. (2546). *วัฒนธรรมพื้นบ้านและประเพณีไทย.* ภูมิปัญญา.

ประเสริฐ ณ นคร. (2516). *โคลงนิราศหริภุญชัย.* โรงพิมพ์พระจันทร์.

ปรีชา หวานหู. (2560). วิญญาณศรัทธาตามวิถีไทยในวิถีพุทธ. *วารสารปรัชญาปริทรรศน์, 22*(1), 53-62.

พวงผกา ประเสริฐศิลป์. (2542). *ประเพณีไทยกับการเปลี่ยนแปลงตามกระแสวัฒนธรรมโลก.* สถาบันราชภัฏสวนดุสิต.

เพิ่มศักดิ์ วรรลยางกูล. (2546). *ศิลปวัฒนธรรมไทย.* วังอักษร.

ภัทรพล พิมพา. (2559). บุญบั้งไฟผาแดง: ความเชื่อและความศรัทธาของชุมชน. ใน กมล บุญเขต (บ.ก.), *สมบัติเมืองเพชรบูรณ์* (น. 88-89). บริษัท ทีแอนท์เอ กราฟิก แอนด์ พริ้นติ้ง จำกัด.

รัตนา มณีสิน. (2540). *สุนทรียะทางนาฏศิลป์ไทย.* สถาบันราชภัฏสวนดุสิต.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 เฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคล เฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554.* ราชบัณฑิตยสถาน.

เรไร ไพรวรรณ์. (2553). *คติชนและภูมิปัญญา.* มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.

ลักขณา ศกุนะสิงห์. (2556). *ความเชื่อและประเพณี เกิด แต่งงาน ตาย.* พราวเพรส.

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2550). *สังคมวิทยาชนบท: แนวคิดทางทฤษฎีและแนวโน้มในสังคม.* เอ็กซเปอร์เน็ท.

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเพชรบูรณ์. (2542). *ประวัติหมู่บ้าน อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์.* [เอกสารไม่มีการตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.

สุพัตรา สุภาพ. (2542). *สังคมและวัฒนธรรมไทย ค่านิยม ครอบครัว ศาสนา ประเพณี* (พิมพ์ครั้งที่ 10). ไทยวัฒนาพานิช.

สุมิตร เทพวงษ์. (2535). *สารานุกรม ระบำ รำ ฟ้อน* (พิมพ์ครั้งที่ 3). โอเดียนสโตร์.

สุรพล วิรุฬห์รักษ์. (2549). *นาฏยศิลป์รัชกาลที่ 9*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์.

บทสัมภาษณ์

จิรวัฒน์ รัตนเทพบัญชากุล. (2566). *บทสัมภาษณ์.* วันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2566.

ช่วงวิทย์ เทียนศรี. (2563). *บทสัมภาษณ์*. วันที่ 10 มกราคม 2566.

ทรวดทรง ยอดคำ. (2566). *บทสัมภาษณ์.* วันที่ 15 มกราคม 2566.

บุญส่ง ไตรวิทย์เมธี. (2566). *บทสัมภาษณ์.* วันที่ 15 มกราคม 2566.

วิโรจน์ หุ่นทอง. (2566). *บทสัมภาษณ์.* วันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2566

วุฒิชัย ลาจันนนท์. (2566). *บทสัมภาษณ์.* วันที่ 9 มกราคม 2566.